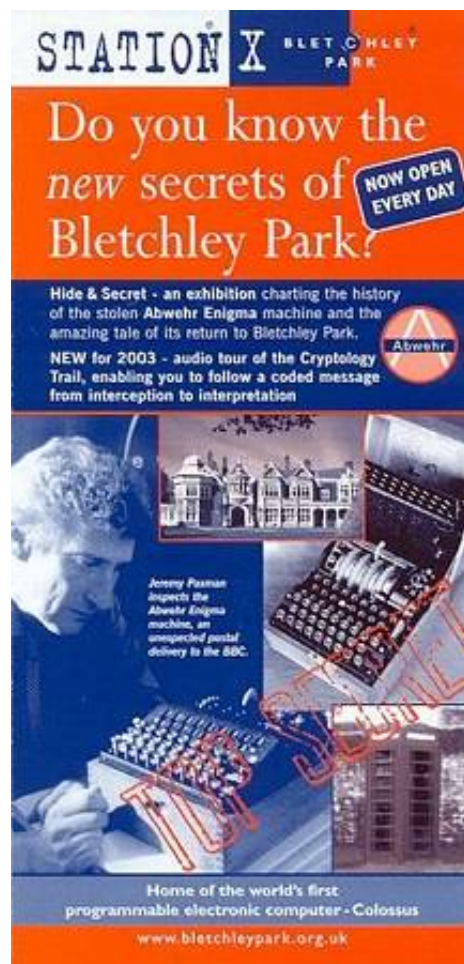

Anmeldelse

+ BLETCHLEY PARK +

Station X

Besøgt af Per Finsted

Indledning

En times togtransport fra London ligger hjemstedet for en af de - indtil for nylig - bedst bevarede hemmeligheder fra Anden Verdenskrig - nemlig Bletchley Park. Bag dette tilsyneladende uskyldige navn gemmer sig landstedet, hvor man brød de tyske signaler, der var kodet ved hjælp af kodemaskinen Enigma.

I nyere tid er historien blevet kendt - først som bogen *Enigma* af Robert Harris - og senere som filmen *Enigma*. Begge dele er et glimrende udgangspunkt for at besøge stedet og dermed få et dybere indblik i de allieredes arbejde med at bryde de tyske koder.

En dejlig forårsdag i slutningen af marts 2003 havde jeg lejlighed til at besøge stedet, hvilket der kom denne museumsomtale ud af.

Bletchley Park

Tag toget fra Euston Station mod Birmingham og stå af på stationen Bletchley. Herfra er der en kort fodtur til museet. Entreen er GBP 7.00 (svinger lidt med årstiden, eller snarere mulighederne for at se ting ud over selve museet). Billetten giver adgang til området samt en mere end tre timer lang rundvisning på museet.

Museet

Området er også hjemsted for flere samlinger af gamle biler og militære køretøjer, legetøj samt re-enactment foreninger af forskellig slags. Inden man planlægger en tur til stedet, er det værd at bemærke, at disse ekstra ting alene har åbent i weekenden. Så på en almindelig fredag var det kun området og selve museet, der havde åbent, men det var nu heller ikke så ringe endda!

Bletchley Park består af en hovedbygning og de forskellige tilliggende, der nu var nødvendige for at en rig familie kunne opretholde en standsmæssig tilværelse, når den var på landet. Herudover består området af en række træbarakker og stenbygninger, som blev opført umiddelbart før og under krigen. Hovedbygningen mv. fremtræder i god stand, mens resten er præget af stærk forfald. Krigstidsbyggeriet var tænkt som midlertidige bygninger og ingen havde nok forestillet sig, at de ville stå endnu 60 år efter.

Enigma (i Abwehr-udgave)

Rundvisningen startede klokken 13.30 med et besøg en renoveret barak. Heri fik man ved hjælp af fotostater og forskellige genstande en indføring i baggrunden samt den betydning, som kendskabet til de tyske koder, havde for den allierede krigsindsats. Barakken rummer også et eksemplar af en Enigma (i en særlig udgave, der blev anvendt af den tyske efterretningstjeneste). Maskinen blev stjålet på et tidspunkt og historien om opklaringsarbejdet er næsten en kriminalroman værdigt. Det antages, at markedsværdien er i størrelsesordenen GBP 100.000.

Efter en halv times tid på egen hånd, tog en velinformeret og inspirerende guide over, og så fulgte knap 3 timers rundtur, hvorunder man blev ført rundt på området og fik en grundig indføring i stedets historie og funktion. Nogle af de udstillede genstande er rekonstruktioner, mens mange andre ting er originale. Den udendørs del af rundturen omfattede beretninger om de enkelte bygninger og deres funktioner, mens den indendørs del omfattede videofilm, plancher, opstillinger og fotostater. Temaet i sidstnævnte er et kodet signals vej fra sin tyske afsender, til det er afkodet og danner grundlag for den efterretningsmæssige behandling. Sidst men ikke mindst var der lejlighed til at få "hands-on" på en Enigma maskine. Turen sluttede med et besøg i museets velassorterede shop og et kort besøg i landstedets meget flotte hovedbygning.

Man bliver ikke ekspert i løsningen af tyske krypterede signaler, men ganske ydmyg over for, at det overhovedet var muligt for nogle mennesker at knække de tyske koder. Der er 150 millioner millioner - ja, 150 efterfulgt af atten nuller - muligheder for hvad et bogstav kan betyde. Det er dog også noget af en kryds og tværs at gætte!

Turens guide fortalte indgående om de enkelte ting, og når det blev lidt for meget, kunne man gå i forvejen og se lidt på egen hånd. På grund af det tidligere omtalte tyveri, gjorde guiden meget ud af at fortælle om diverse alarmer og advare mod tændte mobiltelefoner og digitalkameraer (desværre), som ikke gik godt i spænd med alarmanordningerne.

Jeg vil varmt anbefale et besøg på stedet; mængden af informationer er dog stor og som guiden fortalte - ingen får set det hele ved et enkelt besøg. Kombineres det hertil med de ekstra ting, der også foregår på stedet, så er det afgjort et sted, man roligt kan vende tilbage til på et tidspunkt.

Historien - kort

Bletchley Park

I 1938 besluttede man at flytte arbejdet med tyding af tyske (samt italienske og japanske) koder væk fra London og til et mere ydmygt sted på landet. Stedet skulle ligge relativt tæt på London, men langt nok væk, til at det ikke udgjorde et bombemål. Det skulle være let at komme dertil med bil og jernbane og det skulle være placeret langs en af de væsentlige telefonlinier i landet. Samtidig skulle stedet være så landligt, at alle fremmede ville vække opsigt. Valget faldt på Bletchley Park, som i 1938 blev overtaget af *The Government Code and Cypher School*.

I et lille tårn på hovedbygningen indrettede man en radiostation, der blev den 10. i rækken af stationer, der var tænkt anvendt i forbindelse med signaltrafik fra Englands diplomatiske repræsentationer. Stationen blev dog aldrig anvendt, men betegnelsen X (= romertal 10) blev hængende som betegnelse på stedet - deraf navnet Station X.

Da krigen bryder ud begynder man at udbygge stedet og det anslås, at der arbejdede mellem 8.000 og 12.000 mennesker på stedet. Man arbejdede i skift af 8 timer, så alle var dog ikke tilstede samtidig. Personalet blev indkvarteret lokalt - på kroer, logihuse og private hjem, inden for en radius på 50 kilometer fra stedet.

Enigma'er og bomber

Kodemaskinen var oprindeligt udviklet til at kryptere signaler inden for den finansielle sektor, men denne anvendelse slog aldrig an. Det tyske forsvar fattede dog hurtigt interesse for apparatet og overtog såvel patent som produktion. Op mod 40.000 apparater blev fremstillet. Flåden, hæren og flyvevåbnet samt diverse hemmelige tjenester havde alle krypteringsapparater af Enigma typen - og man antog, at det ville være umuligt at bryde koderne!

Allerede i starten af 1930'erne var det lykkedes for den polske efterretningstjeneste at komme under vejrs med informationer om apparatet og et hold på 3 matematiske genier blev sat til at bryde koderne; under forarbejdet måtte de tilegne sig yderligere matematisk ekspertise, hvilket blandt andet foregik ved et tysk universitet. Den polske stat havde dog hverken tid eller ressourcer til at gøre arbejdet færdigt og i sommeren 1939 blev deres viden og udstyr overdraget til den franske og engelske efterretningstjeneste.

Enigma

Englands førende matematiske begavelse fik til opgave at arbejde videre med det polske materiale og undervejs byggede man forgængerer for en egentlig computer - en slags elektronisk regnemaskine, der blev betegnet som "bombe". De polske matematikere havde udtænkt en maskine, som de kaldte en "bomba", men de havde ikke selv muligheder for at bygge den. I engelsk udgave fik maskinen, der var konstrueret af Allan Turing og Gordon Welchman, betegnelsen "bombe".

En Enigma ligner en rejseskrivemaskine og hver af tastaturets 26 bogstaver er forbundet til tre "tandhjul", som er placeret over tastaturet. Mellem tastaturet og tandhjulene findes et "display", som viser de 26 bogstaver. Tandhjulene er indbyrdes forbundne. Endvidere er tastaturets bogstaver serieforbundet ved hjælp af kabler (forrest på apparatet). Indviklet? Ja, mon ikke! Det korte og det lange er, at når man eksempelvis trykker tasten "a" ned, så vises bogstavet "k". Herudover var der en række sindrige finesser, hvorved eksempelvis tandhjul nr. 2 bevæger sig en plads, når tandhjul nr. 1, har drejet 26 gange. 150 millioner millioner kombinationsmuligheder!

Koderne brydes

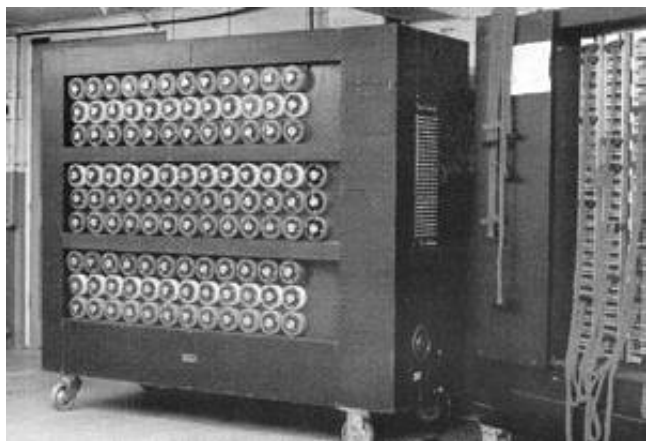
Ved midnat hvert døgn skiftede en Enigma operatør indstillingen af tandhjulene, og arbejdet med at tyde koderne kunne starte forfra.

Det var en svær nød at knække, og i lang tid havde man kun succes, når man kunne arbejde ud fra erobrede kodebøger. Man fandt ud af, at tyske ubåde sendte daglige meldinger og at en del af disse var "Intet nyt". Dette gav de matematiske begavelse noget at arbejde med og efterhånden dannedes det grundlag, der gjorde, at man var i stand til at bryde koderne.

Konstant var det et kapløb med tiden. Et var at få brudt koderne, noget andet at få dem omsat til efterretninger, der kunne bruges til noget. Men til sidst lykkedes det.

Kendskabet til de tyske koder blev naturligvis holdt hemmeligt - så hemmeligt, at kun en absolut

inderkreds kendte til eksistensen. Kodebetegnelsen "Ultra" blev anvendt som betegnelse på kilden. Det blev samtidig bestemt, at ingen handlinger måtte iværksættes, der kunne afsløre for tyskerne, at man kendte til koderne. Skulle der derfor ageres på efterretninger, så måtte der konstrueres et sindigt net af andre kilder, der kunne sløre oprindelsen af oplysningerne.

Kodebrydningsmaskine "Bombe"
(rekonstrueret)

Den tyske admiral Canaris fik på et tidspunkt mistanke om, at man fra engelsk side havde brudt koderne og det blev derfor bestemt, at marinens Enigma'er skulle udrustes med to ekstra sæt tandhjul. Signalerne i den nye kode hensatte englænderne i fortvivlelse, indtil at også denne nød blev knækket.

Signaltrafik

Enigma'en er alene en kodemaskine, så al formidling af signaler forgik via de tyske enheders normale signalnet. Et større antal lyttestationer på den engelske syd- og østkyst opfangede - tilsyneladende uden problemer - denne trafik, også selvom den kom langt ovre fra Østfronten.

Når et signal var opfanget blev det hurtigst muligt formidlet til Bletchley Park - ved hjælp af motorordnansere og fjernskrivere. Mængden af dagligt modtagne signaler var så stor som 20.000 pr. dag (omkring Invasionen i Normandiet 6. juni 1944), så der var konstant enorme mængder af materiale at arbejde med. Alene arbejdet med at journalisere disse signaler og holde styr på dem i øvrigt må have optaget en stor mængde af de hovedsagelig kvinder, som arbejdede på Bletchley Park.

Efter krigen

Alle, der arbejdede på Bletchley Park havde underskrevet en tavshedserklæring ("The Official Secrets Act") og da Station X blev lukket efter krigens afslutning, skulle alle underskrive endnu en tavshedserklæring. Straffen for overtrædelse var adskillige års fængsel og - efter guidens oplysninger at dømme - så brød ingen tavsheden. Hemmeligholdelsen gik så vidt, at personellet i en bygning ikke havde noget præcist kendskab til, hvad der forgik i andre bygninger.

Efter krigen blev størstedelen af maskineriet destrueret og signalerne ligeledes. Ingen måtte kende til, at de allierede havde brudt de tyske koder!

I 1970'erne begynder de første oplysninger at komme frem og i takt med at tidligere hemmeligstemplede papirer blev frigivet, er der kommet flere og flere oplysninger frem. Der er dog stadig mange ting, som ikke er klart belyst, og det er tvivlsomt om alle hemmeligheder nogen sinde kommer for en dag.

Bletchley Park bibeholdtes som statslig ejendom og bliver frem til omkring 1990 brugt til forskellige uddannelsesformål i forbindelse med signaltjeneste - efterretningsmæssig såvel som civil. Staten beslutter sig for at udbyde området til salg.

I begyndelsen af 1990'erne holdes et træf for veteraner, i regi af The Royal British Legion. Man beslutter at søge at redde området, så det kan bevares som minde om denne særegne del af historien om Anden Verdenskrig. En selvejende og selvfinansieret institution overtager området og tager fat på at grave historien frem samt ikke mindst indrette stedet, så det kan åbnes for publikum. Den selvejende institution har indtil videre råderet over området i 200 år!

I dag klarer man sig med nød og næppe, ikke mindst takket være en stor frivillig og entusiastisk indsats. Der er dog ingen tvivl om, at en venlig herre med et par papkasser fyldt med penge vil være en kærkommen gæst. Man har forsøgt at skaffe sig adgang til den engelske pendant til Tipsmidler - *The National Lottery* - men endnu uden held.

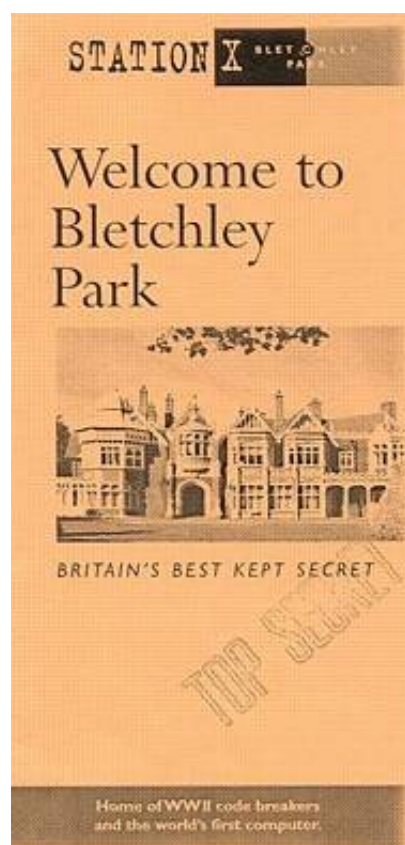
Afslutning

Jeg vil varmt anbefale et besøg på Bletchley Park - det er turen værd!

Jeg vil dog samtidig anbefale, at man forinden har sat sig en smule ind i emnet, eksempelvis ved at læse romanen *Enigma*, se filmen eller måske læse mere "seriøse" kilder. Kommer man uforberedt, så vil udbyttet nok ikke blive helt så stort!

Bletchley Park har også en glimrende hjemmeside www.bletchleypark.org.uk Her findes alt til faget henhørende om museet, historien og *Enigma*'ens opbygning og funktion. Et virtuelt besøg her er også en god forberedelse.

Per Finsted

Bletchley Park - Station X

Bletchley Park Trust

The Mansion,

Bletchley

Milton Keynes MK3 6EB

Telefon 01908 640404

Hjemmeside www.bletchleypark.org.uk Åbningstider

(weekend) 10.30 til 17.00,

Øvrige ugedage 12.30 til 18.00 (kun for guidede ture).

Cafe og museumsforretning.
